

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Державного податкового університету
д.е.н., с.н.с., доц. Метелиці В. М.

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу **Богдана Святослава Володимировича**
на тему **«Обліково-аналітичні технології в управлінні економічною
безпекою агробізнесу в умовах зеленого курсу та цифрової трансформації»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»
у галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

Детальне дослідження та аналіз дисертації Богдана Святослава Володимировича щодо актуальності її теми, обґрунтованості, достовірності та новизни наукових положень, а також значущості для науки і практики, дозволяють зробити такі висновки про її зміст, завершеність та повноту викладу основних результатів у наукових фахових виданнях.

1. Актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими програмами і тематикою

Актуальність теми дослідження безпосередньо обумовлена необхідністю адаптації агробізнесу до нових реалій, що виникають внаслідок впровадження принципів сталого розвитку, зеленого курсу та цифрової трансформації. У сучасних умовах, коли питання забезпечення економічної безпеки стають одними з ключових для ефективного функціонування аграрного сектору, особливу увагу варто приділяти розробці і вдосконаленню обліково-аналітичних технологій, які здатні інтегрувати екологічні, соціальні та економічні аспекти в єдину систему управління. Враховуючи стратегічну важливість агробізнесу для національної економіки, а також складність його адаптації до швидко змінюваного середовища, потреба в комплексних підходах до управління економічною безпекою стає надзвичайно актуальною, оскільки це дає змогу не лише забезпечити стійкість агропідприємств, а й впливати на довгострокову ефективність економічних, екологічних і соціальних процесів на макрорівні.

У свою чергу, впровадження принципів зеленого курсу та цифрової трансформації в агробізнес вимагає розробки нових підходів до управлінських технологій, зокрема в частині обліку і моніторингу ризиків, пов'язаних із екологічними викликами та цифровими трансформаціями. Це зумовлює

необхідність удосконалення існуючих обліково-аналітичних моделей, що повинні враховувати специфіку цих змін, а також сприяти підвищенню ефективності прийняття управлінських рішень у реальному часі. Такі інноваційні підходи мають не лише теоретичне значення, але й практичну цінність для підприємств аграрного сектора, оскільки вони сприяють інтеграції сучасних інструментів цифрового управління, що дозволяють своєчасно реагувати на виклики, зокрема щодо дотримання екологічних стандартів, оптимізації витрат і підвищення економічної ефективності діяльності.

Окремі положення і отримані результати дисертаційного дослідження віднайшли своє відображення у науково-дослідній роботі кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики «Обліково-інформаційні інструменти управління активізації розвитку суб'єктів господарювання» (державний реєстраційний № 0119U002482) – в частині обґрунтування обліково-інформаційного сервісу у забезпеченні економічно безпечного розвитку суб'єктів господарювання.

Отже, наукове дослідження обліково-аналітичних технологій в управлінні економічною безпекою агробізнесу в умовах зеленого курсу та цифрової трансформації має важливе значення, оскільки воно відповідає на актуальні виклики, які постають перед сучасним аграрним бізнесом, і має на меті створення методологічних основ для побудови інтегрованої системи управлінських технологій, здатних забезпечити високий рівень стійкості агропідприємств в умовах глобальних змін. Таким чином, результати даного дослідження сприятимуть як теоретичному розвитку наукових знань у цій сфері, так і практичному застосуванню розроблених обліково-аналітичних технологій у реальних умовах функціонування агробізнесу.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Одержані результати дослідження є науково обґрунтованими та достовірними. Це підтверджується тим, що автором було проведено ретельне дослідження і узагальнення значної кількості робіт вітчизняних та зарубіжних науковців. Теоретичні положення дисертації пройшли відповідну фахову експертизу та апробацію на міжнародних наукових конференціях, а також були опубліковані в рецензованих наукових виданнях. Окрім того, окремі науково-практичні результати були успішно впроваджені у практичну діяльність агробізнесу, що підтверджує їх практичну значимість.

Достовірність отриманих наукових висновків і рекомендацій забезпечується широкою інформаційною базою, на якій ґрунтується дисертаційне дослідження, а також глибоким аналізом сучасних теоретичних

напрацювань щодо обліково-аналітичного та контрольного забезпечення управління економічною безпекою агробізнесу. У дисертації здійснено критичний аналіз класичних і сучасних праць провідних науковців, при цьому автор активно розвиває і пропонує власне бачення вирішення наукових та практичних управлінських проблем.

Загалом, проведене дослідження відповідає поставленій меті та завданням дисертації. Наукові результати, висновки та рекомендації, які виносяться на захист, мають достатній рівень обґрунтованості, що підтверджується їх логічною завершеністю, структурною послідовністю та відповідністю сучасним вимогам науково-практичного аналізу.

Структура та обсяг дисертації є добре збалансованими, а представлені теоретичні положення та практичні рекомендації щодо управління економічною безпекою агробізнесу на основі сучасних обліково-аналітичних технологій демонструють високий рівень наукової розробленості. Отже, результати, висновки та пропозиції, сформульовані здобувачем, можуть бути визнані обґрунтованими та значущими як у теоретичному, так і в прикладному аспектах.

3. Наукова новизна та практичне значення результатів дисертаційного дослідження

Наукова новизна та цінність результатів дослідження полягають у систематизації та подальшому розвитку теоретичних підходів до застосування обліково-аналітичних технологій в управлінні економічною безпекою агробізнесу в умовах цифрової трансформації та зеленого курсу. Наукові положення, висновки та рекомендації є результатом глибоких наукових досліджень, здійснених здобувачем для вирішення завдань, поставлених у роботі. Достовірність результатів дослідження забезпечується комплексним використанням методико-прикладної парадигми, теоретичного аналізу та концептуалізації наукових підходів, зокрема прогресивних методів, спрямованих на покращення обліково-аналітичного та контрольного забезпечення управління економічною безпекою агробізнесу.

Аналіз змісту дисертації та публікацій здобувачем дозволяє стверджувати, що запропоновані ним розробки мають значну наукову новизну та є важливим внеском у розвиток теоретичних і методичних підходів до вдосконалення обліково-аналітичних технологій в управлінні економічною безпекою агробізнесу. Окремі здобутки та результати дослідження, що характеризуються науковою новизною, включають наступні основні положення:

сформовано цілісний науково-методологічний механізм інтеграції екологічно орієнтованих, обліково-аналітичних та цифрових детермінант у

адаптивну систему управління економічною безпекою агробізнесу, що забезпечує її структурно-функціональну трансформацію;

удосконалено концепцію та організаційно-методичне забезпечення управління економічною безпекою агробізнесу в умовах зеленого курсу та цифрової трансформації, включаючи систему нормативно-правового забезпечення, організаційно-інформаційну модель, механізм забезпечення, функціонально-структурні компоненти методичного забезпечення, інструменти екологічно-орієнтованого аналізу та картографування ризиків, методологію геопросторового моделювання та цифрові технології, зокрема моделювання цифрового «двійника» та структуру мета-звітності;

набули подальшого розвитку модель процесу наукового пізнання економічної безпеки бізнесу з урахуванням галузевого аспекту, структура та зміст стратегії забезпечення економічної безпеки агробізнесу, інтелектуальна інформаційна екосистема управління економічною безпекою агробізнесу, показники оцінки ефективності безпекового менеджменту, підсистема обліку в управлінні навколишнім середовищем, нормативно-правове та методологічне забезпечення обліку та оподаткування вуглецевих сертифікатів, методи «зеленого» бюджетування та обліку, моделювання впливу екологічного податку та інших субсидій на економічну безпеку, багатовимірний профіль ризиків у цифровій екосистемі, синергія методів картографування ризиків, прикладне застосування цифрового «двійника»;

Основні положення дисертаційної роботи набули подальшого розвитку у вигляді прикладних напрацювань, які створюють міцну основу для їх впровадження у практичну діяльність агробізнесу. Практична цінність результатів дослідження підтверджується відгуками та довідками від підприємств, що підтверджують реальну ефективність застосованих рекомендацій.

4. Повнота та достатність викладення положень дисертації в опублікованих працях

Окремі положення дисертаційної роботи, висновки та рекомендації отримали підтвердження в результатах апробацій на науково-практичних конференціях і публікаціях у наукових фахових виданнях. Так, основні розроблені і сформовані положення, практичні рекомендації, сформульовані висновки та пропозиції висвітлено у 30 публікаціях наукового характеру, серед яких 9 статей, з яких 2 статті опубліковано у періодичних фахових виданнях, що індексуються у наукометричній базі Web of Science, 7 – опубліковано у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, з них 8 – у

співавторстві та 1 – одноосібно, 21 праці – апробаційного характеру, опублікованих у збірниках тез за результатами роботи Міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях, форумів, конгресів. Загальний обсяг опублікованих праць складає 7,6 д. а., з яких 4,9 д. а. належить особисто автору. Обсяг та зміст опублікованих праць свідчать про те, що вони детально відображають основні положення дослідження, які пройшли апробацію і здобули позитивну оцінку на різноманітних наукових заходах. Кількісні та якісні результати публікацій надають здобувачеві офіційне право на публічний захист дисертації. Усі основні наукові положення, висновки та пропозиції, винесені на захист, є результатом самостійної роботи автора. Таким чином, є всі підстави вважати, що здобувач виконав усі вимоги щодо публікацій для здобуття ступеня доктора філософії.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам та дотримання академічної доброчесності

Робота виконана у науковому стилі, її зміст викладено у чіткій логічній послідовності. За обсягом та оформленням дисертація відповідає вимогам, визначеним наказом Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 № 40.

Дисертація характеризується як самостійна, авторська робота, яка не порушує норми законодавства про захист авторського права. Фактів порушення дисертантом академічної доброчесності не виявлено, на всі використані в роботі джерела інформації є посилання. Зокрема, дисертаційна робота відображає прагнення автора надати достовірну інформацію про результати власної наукової діяльності.

6. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Оцінюючи в цілому високий рівень удосконалення теоретико-методологічних і методичних положень, практичних рекомендацій, обґрунтованість наукових висновків та пропозицій, дисертаційна робота не позбавлена окремих дискусійних моментів.

по-перше, розробка концепції та декомпозиції економічної безпеки агробізнесу в умовах зеленого курсу та цифрової трансформації супроводжуються обґрунтуванням здобувача, що вплив умов зеленого курсу та цифрової трансформації визначають необхідність перегляду та уточнення структурно-компонентного складу економічної безпеки із подальшим виокремленням систем цифрової безпеки та безпеки сталого розвитку, що, на нашу думку, обмежує комплексне сприйняття економічної безпеки агробізнесу,

оскільки принципи зеленого курсу та інструменти цифрової трансформації інтегруються і в інші складники економічної безпеки, окрім зазначених, що є важливим для більш всебічного та узгодженого управління ризиками та можливостями у сфері агробізнесу;

по-друге, серед «вузьких» місць в традиційних системах обліку в контексті забезпечення економічної безпеки агробізнесу в умовах зеленого курсу, ідентифікованих здобувачем, на нашу думку, не приділено належної уваги ролі динамічної адаптації облікових процесів до нових екологічних і нормативно-правових умов. Зокрема, варто було б детальніше зупинитись на тому, як екологічно орієнтовані облікові підходи можуть не тільки мінімізувати ризики, а й забезпечувати сталий розвиток агробізнесу, зокрема шляхом інтеграції сучасних цифрових технологій, які дозволяють автоматизувати процеси моніторингу та оцінки екологічних показників;

по-третьє, розвиток нормативно-правового та методологічного забезпечення обліку і оподаткування вуглецевих сертифікатів, обґрунтовується здобувачем як інструмент формування прозорого ринку вуглецевих сертифікатів, інтеграції міжнародного досвіду в національну економіку та стимулюванню бізнесу до участі у програмах скорочення викидів парникових газів. Однак, в контексті запропонованих альтернатив доцільно було б дослідити міжнародних досвід щодо класифікації вуглецевих сертифікатів в облікових цілях, порядку їх відображення у бухгалтерському обліку та механізмів оподаткування операцій із сертифікатами, що дозволило б більш детально оцінити практичну реалізацію запропонованих механізмів, а також узгодити національну облікову та податкову політику з міжнародними стандартами.

по-четверте, під час надання характеристики підсистемі екологічного обліку витрат, здобувачем зазначається, що ним було свідомо зсунуто фокус від усталеного поняття «облік екологічних витрат», яке зазвичай акцентується виключно на витратах, пов'язаних із природоохоронною діяльністю, у бік ширшого підходу – «екологічного обліку витрат», що передбачає інтеграцію екологічних, соціальних та економічних аспектів у єдину систему, що на нашу думку, перекликається із раніше запропонованою ним підсистемою обліку сталого розвитку. З огляду на це, доцільно було б розкрити мотивацію такого розмежування, адже функціональна сутність і завдання цих двох підсистем є схожими і фактично перетинаються. У зв'язку з цим, необхідно уточнити, чим саме екологічний облік витрат відрізняється від обліку сталого розвитку, який вже був запропонований здобувачем як окремий інструмент;

по-п'яте, у структурі мета-звітності зі стану і рівня економічної безпеки агробізнесу, представленої здобувачем, виокремлено розділ, присвячений декаплінг-аналізу як інструменту оцінювання взаємозв'язку між економічним

зростанням агробізнесу та рівнем екологічного навантаження. Поруч із цим, на нашу думку, питання призначення, методології та практичного застосування декаплінг-аналізу залишилося недостатньо розкритим у роботі, що значно б підвищило обґрунтованість висновків та забезпечило розуміння його ролі у стратегічному плануванні сталого розвитку агробізнесу. Зокрема, варто було б деталізувати підходи до вимірювання та інтерпретації отриманих результатів, визначити джерела даних для аналізу, а також окреслити можливі напрями використання висновків декаплінг-аналізу у прийнятті управлінських рішень щодо екологічної модернізації агробізнесу.

Проте зазначені дискусійні моменти не є принциповими, не мають суттєвого впливу на загальну наукову цінність і значущість отриманих результатів дослідження, що підтверджується їхньою теоретичною та практичною значущістю.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Таким чином, дисертація Богдана Святослава Володимирович на тему «Обліково-аналітичні технології в управлінні економічною безпекою агробізнесу в умовах зеленого курсу та цифрової трансформації» є завершеним самостійним дослідженням, яке характеризується високим науково-професійним ступенем та прикладним аспектом, що в сукупності вирішує важливу наукову проблематику в управлінні економічною безпекою бізнесу.

Актуальність напрямку, наукова новизна отриманих результатів вказують на відповідність дисертації спеціальності «Облік і оподаткування», пп. 6-8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 № 341, від 19 травня 2023 р. № 502), а її автор, Богдан Святослав Володимирович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності «Облік і оподаткування» в галузі знань «Управління та адміністрування».

Рецензент:

кандидат економічних наук зі спеціальності
08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності),
доцент кафедри обліку та аудиту
Державного податкового університету (м. Ірпінь)

О. П. Колісник